

BESLUT

2020-02-17

Dnr: 19/02605

SAKEN

P1 Dokumentär: Fast i La La Land, 2019-08-11, program om kvinnor som försöker ta sig till Sverige från Los Angeles; fråga om opartiskhet och mediets genomslagskraft

BESLUT

Programmet frias. Det strider inte mot kravet på opartiskhet eller mot bestämmelsen om radions särskilda genomslagskraft.

PROGRAMMET

Programmet byggde på vittnesmål från tre svenska kvinnor som ville lämna Los Angeles med sina barn och återvända till Sverige, men som inte kunde göra det eftersom barnens pappor inte samtyckte till det. Kvinnorna som egentligen heter något annat kallades i programmet för Sanna, Lina och Camilla. Programmet påannonserades enligt följande.

Los Angeles är drömmarnas stad för många unga. Ja, kanske även folk som är lite äldre. Men, det är också en plats där det är lätt att råka illa ut. I den P1-dokumentär som vi ska sända här kommer vi att få följa tre svenska kvinnors kamp för att flytta tillbaka till Sverige.

Sanna och Camilla berättade sedan om hur de upplevt sin första tid i Los Angeles. Bland annat följande sades sedan av en speakerröst.

Fast i La La Land, en P1-dokumentär om tre kvinnor i Los Angeles och om drömmen som blev till en nattsvart verklighet.

Reportern sa sedan att Lina flyttat till staden för fem år sedan, tagit en examen i journalistik, blivit kär och gift sig. Mannen hade sedan flyttat ifrån Lina och sonen som då hade fått bo hos mannens bror. Lina sa bland annat att vistelsen hos mannens bror hade blivit längre än hon först tänkt. Därefter sades bland annat följande.

(Reporter) – Nu vill Lina skiljas och flytta hem till Sverige med sonen, men eftersom de bor i USA och sonen har sin hemvist där måste Linas man ge sitt medgivande och det vill han inte. Därför har Lina i hemlighet anlitat en advokat för att ta hjälp med processen att ta sonen till Sverige. [...] (Lina) – Jag vill ju inte att han ska få några misstankar om vad jag ska begära i den här processen, att vi ska faktiskt, jag vill ju flytta till Sverige. Jag är ju faktiskt rädd för hur han ska reagera när han får papperen. [...] (Lina) – Ja, han gick ju från att vara väldigt glad och allting då, och så började han bli argare och argare och liksom väldigt lättirriterad och inget tålamod och jag liksom började tänka vad är det som är fel? Och sedan var det ju en dag när han bara totalt tappade det då. (Reporter) – Mannen får aggressiva utbrott, är elak mot Lina och blir deprimerad. [...] Med bara tre dagar kvar till beräknad förlossning kommer ett rejält bakslag när hennes man försöker kasta ut henne ur deras hem.

Reportern träffade sedan Sanna, som sa att hon haft det bra i Los Angeles tills hon blev med barn. Sanna sa att hennes man då förändrats och börjat misshandla henne psykiskt. Reportern sa sedan bland annat att Sanna och barnet bodde på soffan hos Sannas ex-killas mamma efter att ha flyttat runt på olika kvinnojourer och hos kompisar. Följande sades sedan.

(Reporter) – Sanna vill inget hellre än att flytta hem till Sverige, men han ger henne inte tillstånd att ta dottern från USA. Sannas visum har gått ut och nu bor hon illegalt i Los Angeles. (Sanna) – Och anledningen till varför jag är här olagligt fortfarande är ju för att min dotter är ju född här. Men enligt lagen så tillhör hon ju "The States". Så att jag kan ju inte lämna utan hennes pappas tillstånd. Han vägrar skriva på, det är inte rättvist, jag menar, till och med för att hon ska börja på dagis det krävs ju hans underskrift, och, det, han ger mig inte det. Han träffar knappast henne, han ringer inte ens henne, han vill inte betala för "day care" och inte skriva på att jag ska ta henne hem. Det, det är bara så hopplöst. Jag vet inte vad jag ska ta mig till. Och enligt staten, om jag tar henne hem bara så där utan hans tillstånd då är det "kidnapping". [...] Hur kan det vara "kidnapping" när han inte finns där liksom. Men han har också lekt med mitt huvud att jag kommer aldrig att få "full custody", att de kommer, att han kommer ta henne ifrån mig. Så han har hotat mig på det sättet. (Reporter) – Vad vill han, vad är hans mål liksom? (Sanna) – Jag tror hans mål är att få mig att lida. Han har ju sms, hotat mig på sms. Han skulle, ha mig mördad och just nu är han "under investigation" så vi, vi får se hur det går med det. Jag, det har ju hänt att han har liksom strypt mig, han har dragit mig i håret, men jag anmälde ju aldrig det där tyvärr av, för att jag var rädd. Jag tror det är värre, jag tror att fängelse skulle vara bättre än det här.

Reportern sa sedan bland annat att Sanna arbetar svart på en restaurang eftersom hon saknar arbetsvisum och att hon har sex timmars resväg med buss varje dag. Reportern träffade sedan en ledare för en stödgrupp inom Svenska kyrkan i Los Angeles. I stödgruppen ingick Lina och Sanna och andra kvinnor som ville men inte kunde återvända till Sverige. Reportern frågade ledaren varför kvinnorna inte bara kan ta sina barn och åka hem till Sverige. Ledaren svarade bland annat följande.

Ja, lagstiftningen här och i Sverige är ju väldigt olika. Sedan har man fått barn med en man som var på ett sätt innan de fick barn och som blev en helt annan när de fick barn. Och, de kan det amerikanska samhället, det kan inte de här kvinnorna på samma sätt. Och, kanske har inte mannen skrivit på papper så att de får grönt kort eller får medborgarskap. Så de kan på ett sätt hålla, kontrollera kvinnorna genom att inte skriva på papper som behövs eller att säga att om du gör sådär kan jag bara säga att du är här olagligt. Så de på något sätt är i en, vad ska man, i deras klor för de har ett övertag

som amerikaner mot dem som svenskar och som kanske också något naivt har gått in i att det här kommer att lösa sig.

Därefter visade Lina reportern en lägenhet där hon bott med sin man. Lina sa att hennes man blivit sämre under tiden de hade bott där och att det var där han försökt ta sitt liv. Hon sa sedan bland annat att hon var glad över att ha startat en process med en advokat eftersom hon var rädd för vad mannen skulle kunna göra mot sin familj.

Reportern träffade sedan Camilla. Camilla sa bland annat att hon i början av relationen till sin amerikanska man kunde åka hem till Sverige när hon ville, men att mannen började bestämma allt mer efter att de fått barn. Hon sa också att mannen sagt att han aldrig skulle låta Camilla åka med sin son till Sverige. Hon sa att hon ångrade att hon inte såg från början hur mycket hennes dåvarande man älskade att ha makt.

Därefter hjälpte stödgruppsledaren Lina att flytta. Reportern sa att Lina ville kunna lämna landet med sonen på laglig väg för att ha möjlighet återvända på besök i framtiden. Stödgruppsledaren sa bland annat följande.

Hon behöver komma bort därifrån där hon bor nu eftersom papperen från advokaten är inskickade till "court" och hennes man kommer att få de här papperen och då är det osäkert vad han gör. Han är ju långt långt bort härifrån, men eftersom han har varit "abusive" eller vad man ska säga då, mot henne, så vet hon ju inte vad han gör. Och hon är rädd att han ska ta pojken då, och sticka.

Reportern sa bland annat följande.

För några dagar sedan lämnade de farmoderns hus och flyttade hem till några kompisar. Sanna sa att hon skulle vara borta i någon dag bara, men i själva verket tänker hon aldrig mer komma tillbaka. Tjejerna i [namn]:s grupp har peppat henne och nu har hon skaffat flygbiljetter till sig och dottern för att ta sig till Sverige. Utan pappans medgivande är det nu kidnappning.

Sanna ringde till farmodern och reportern sa följande.

Det är bara några timmar tills hon ska resa och nu ringer hon för att höra att dotterns farmor inte misstänker någonting.

Följande sades sedan.

(Reporter) – Hon verkade inte misstänksam alls eller hur? (Sanna) – Det verkar inte så. För att de, de vet hur mycket jag älskar solen liksom, så jag tror inte att de kommer tänka ah hon ska åka till kalla vädret. (Reporter) – Hur känner du dig? (Sanna) – Nervös. Det pirras jättemycket i magen. Jag är rädd. Jag fick ett litet "breakdown", så det blev lite kramar och vi bad så att jag skulle få vara lugn och om allting går bra och vi landar säkert i Sverige då blir det en stor fest. (Reporter) – Vad är det du är rädd för om det går dåligt idag, vad är det som du är rädd för ska hända, på flygplatsen? (Sanna) – Att de ska börja ifrågasätta mig. Och sedan att de ska ringa hennes pappa, och att han kommer hit. Han är jättebra på att prata. Att de ger henne till honom och att de slänger ut mig från landet. Eller sätter mig i fängelse. Jag vill inte att hon ska bli

tagen i från mig. jag tror det är alla mammors mardröm. (Reporter) – Hur gör du för att tänka positivt nu då? (Sanna) – Bara titta på hennes "smile". Ha bilder i mitt huvud, hur det kommer se ut när vi kommer fram, hon kommer träffa mina föräldrar, min familj, hur allting kommer förändras. Det, det ger mig lite lugn.

Sanna packade sedan sina saker. Bland annat följande sades.

(Reporter) – Vad har du här då? (Sanna) – Jag har min dotters amerikanska pass, och sedan så har jag mitt, mitt pass då. (Reporter) – Som är svenskt? (Sanna) – Ja.
 (Reporter) – Varför har du ett provisoriskt svenskt pass? (Sanna) – Hennes pappa då, mitt ex, han tog ju ifrån mig mitt pass tills det skulle gå ut och sedan så gav han det till mig. Så nu har mitt andra pass gått ut. Jag kan inte åka med det, liksom. (Reporter) – Så du fick åka till ambassaden och få ett sådant här provisoriskt pass istället då?
 (Sanna) – Ja, ja konsulatet i San Diego. Men nu när det börjar närma sig och man ska gå dit och checka in och träffa, se alla vakter och nej bara hela den bilden liksom det här kanske låter jättedumt av mig att säga men folket här är liksom inte riktigt mänskliga hundra procent. De har inte hjärtat som folk i Europa har eller folk i Sverige. Därför är jag rädd att de ska ringa pappan, han är ju född här.

Därefter sa reportern bland annat följande.

I väskan ligger tur- och returbiljetterna som familjen i Sverige har betalat. Planen är att låtsas för flygplatspersonalen att de bara ska dit och hälsa på och snart komma tillbaka till USA.

Stödgruppsledaren sa därefter följande.

Det är lätt när man ser många sådana här fall att liksom börja dra, generalisera att, ja, det är den amerikanska mannen är si, men så vill jag inte tänka heller utan de här har haft otur och träffat fel sorts man som, som kontrollerar dem. [...] Och i sin okunnighet får de höra många olika, de kanske frågar någon, och den ena säger si och den andra säger så. Barnets pappa säger så här, och de vet varken ut eller in. Sedan har de fullt upp med att bara klara mat för dagen och hyran och har liksom inte ork och kraft att verkligen ta tag i sakerna. Så att inga pengar och inte kunskap, gör en, att de blir, väldigt sårbara.

Därefter följde reportern Linas rättsprocess. Lina vann vårdnadstvisten efter två rättegångar och fick veta att hon kunde återvända till Sverige. Reportern sa sedan bland annat följande.

Det dröjde många år innan Camilla och hennes man gifte sig och under den tiden var hon olagligt i USA. Därför är hon nu rädd att ansöka om "green card" som man kan göra som gift. Kanske blir hon utvisad, separerad från sina barn då det upptäcks. Så hon är fortsatt olagligt här och vågar inte lämna landet. Sannolikt skulle hon inte släppas in igen. Med jämna mellanrum försöker hon övertala sin man att de ska åka tillsammans till Sverige och söka grönt kort därifrån, där hon är laglig, men han drar ut på det. Hon måste klara av vardagen med vetskapen om att hon är låst här.

Följande sades sedan.

(Camilla) – Jag känner ju att jag gör ju det här för att jag vill att mina barn ska må bra, inte för att jag mår bra. Det, liksom man ger ju upp sitt eget liv. För att om vi, om vi bryter upp så kommer det vara jättetuff "fight" att få honom iväg från barnen, och jag vet inte om jag vill att de ska gå igenom det. Eftersom han inte är den som bara går

lugnt och tyst och hittar något annat ställe att bo och ser dem tre gånger i veckan. Han kommer ju bryta ner dörren. Han är ju liksom inte den som fixar det på ett moget, intelligent sätt, utan det är ju väldigt "bulldozer". (Reporter) – Du känner dig fysiskt rädd för honom? (Camilla) – Ja, om jag skulle hota det till den punkten så absolut, absolut. (Reporter) – Men har han inte varit våldsam? (Camilla) – Nej, nej det har han inte. Han är inte våldsam så länge han, liksom ingen hotar honom, så är han okej.

Reportern pratade sedan med Sanna. Sanna sa att hon var nervös och rädd och beskrev när hon och dottern gått genom tullen. Följande sades sedan.

(Reporter) – Med dotterns hand i sin går hon fram till passkontrollen. [---] Kvinnan som står vid pulpeten där har aldrig sett ett pass som Sannas. (Sanna) – Hon frågade "är det här det enda du har?" Och då sa jag ja. (Reporter) – En annan kontrollant kommer för att titta. (Sanna) – Då såg han passet och då fick jag gå igenom. [---] (Reporter) – Men dottern, har hon också ett svenskt pass, utöver det amerikanska, undrar kontrollanten. [---] Nej, svarar Sanna, det har hon inte. (Sanna) – Jag tänkte vad är det hon ska säga nu liksom. (Reporter) – Sanna kramar händerna hårt för att de inte ska skaka. [---] Vaskor och människor överallt. Andra passagerare släpps igenom. (Reporter) – Ja, och vad hände då, då? (Sanna) – Nej, ingenting, det gick bra. Vi fick gå igenom. (Reporter) – Och så, har både Sanna och dottern kommit igenom. Kan du beskriva hur du känner dig nu? (Sanna) – Jag är, det är, jag kan fortfarande inte tro det, det känns som en lugn, det är en lugn känsla, en trygghet. Jag tänkte i min hjärna, nu lämnar jag djävulslandet efter fem år. (Reporter) – Du lämnar djävulslandet? (Sanna) – Ja, det behövdes verkligen. Om tio timmar är vi i Sverige.

I slutet av programmet sammanfattade reportern hur det gått för de tre kvinnorna och sa bland annat följande.

Sanna har varit i Sverige i ett år, dottern går på dagis och Sanna pluggar till mentalskötare. Sannas ex-kille har inte hört av sig och nu inleder hon en vårdnadsprocess tillsammans med en advokat i Sverige. Lina och sonen flyttade hem till Sverige sex veckor efter rättegången. De har fått en hyresrätt i Linas gamla hemstad och Lina är mammaledig. Camilla bor kvar i Los Angeles.

ANMÄLAN

Anmälaren anför sammanfattningsvis följande.

Vårdnadstvisterna skildrades ensidigt. Programmet tog ställning för mammorna och bara kvinnorna fick komma till tals. I positiva ordalag beskrevs en kvinna som förde bort sitt barn från dess pappa i USA i strid mot amerikansk lag. Programmet glorifierade brott och var överlag snedvridet till förmån för kvinnor och svenska personer.

PROGRAMFÖRETAGETS YTTRANDE

Sveriges Radio AB (SR) anser att programmet överensstämmer med kravet på opartiskhet och bestämmelsen om radions särskilda genomslagskraft och anför sammanfattningsvis följande.

Utgångspunkten för programmet var att skildra verkligheten för tre svenska kvinnor som sökt sig till Los Angeles och som av olika skäl sedan ville lämna USA med sina barn och åka hem till Sverige. Eftersom barnens amerikanska pappor inte ville skriva på nödvändiga dokument sökte kvinnorna olika tillvägagångssätt för att lösa sina respektive situationer.

De har alla levt i "La la land", en drömvärld som också har gjort att de hamnat i en situation som blivit svår att ta sig ur. Dokumentären visade hur unga svenska kvinnor kommer till USA utan kunskaper om landets lagstiftning och vilka problem kvinnorna ställs inför när de vill lämna landet när de har barn med en amerikansk man.

Dokumentären tog inte ställning utan visade på komplexiteten i kvinnornas situation. Någon uppmaning till lagbrott var det inte heller fråga om. Det var också bara en av kvinnorna som lämnade landet med sitt barn utan tillstånd och det framgick tydligt att det var olagligt.

AKTUELLA BESTÄMMELSER

SR ska utöva sändningsrätten opartiskt och med beaktande av att en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet ska råda i radion (14 § i sändningstillståndet). Kraven på opartiskhet tillämpas enligt granskningsnämndens praxis i princip fullt ut på programledare, reportrar och andra som genom sin ställning i ett program kan uppfattas som företrädare för programföretaget. Med hänsyn till den vidsträckta yttrandefriheten kan kraven ställas lägre i fråga om intervjuade, debattdeltagare och andra så kallade tillfälliga medverkande.

Kravet på opartiskhet innebär enligt granskningsnämndens praxis bland annat att kontroversiella ämnen eller händelser inte får behandlas ensidigt, det vill säga så att endast en parts version eller synpunkter klart dominerar ett program eller inslag. Det är tillåtet att skildra ett ämne från en speciell utgångspunkt, men i så fall bör detta klart framgå av programmet eller programpresentationen.

SR ska ta hänsyn till radions särskilda genomslagskraft när det gäller programmens ämnen och utformning samt tiden för sändning av programmen (17 § i sändningstillståndet). Bestämmelsen innebär enligt granskningsnämndens praxis bland annat att programföretaget måste visa varsamhet när det gäller program eller inslag som kan uppfattas uppmåna till brott eller som innebär ett förhållande av brott och brottslingar.

GRANSKNINGSNÄMNDENS BEDÖMNING

Granskningsnämnden konstaterar att det tydligt framgick att utgångspunkten för dokumentären var tre kvinnors personliga berättelser om sina försök att ta sig till Sverige. Det förhållande att dokumentären skildrade de tre kvinnornas

perspektiv medför därför inte att programmet strider mot kravet på opartiskhet. Nämnden anser inte heller att reporterns förhållningssätt i programmet strider mot detta krav. Vidare konstaterar nämnden att det inte förekom några uppmaningar till brott och att skildringen inte heller innebar något förhålligande av brottslingar. Programmet strider därför inte mot bestämmelsen om radions särskilda genomslagskraft.

Detta beslut har fattats av Dag Mattsson, Clas Barkman, Bo-Erik Gyberg, Gunnar Springfeldt och Kristina Åberg efter föredragning av Tamara Mivelli.

På granskningsnämndens vägnar

Dag Mattsson

Tamara Mivelli